

מסעי • בין המצרים - בניית המקדש ע"י לימודו

השיחה: לקוטי שיחות חלק י"ח, שיחה לפרשת מסעי - בין המצרים • siha.beiyoune@loubavitch.fr

בחורבן המקדש: מצד אחד - ישנו חיוב להתאבל בזמן בין המצרים על חומר החורבן⁵, ומצד שני - דווקא בתקופה זו יש להתחזק כדי שלא ליפול בייאוש מן הגלות ח"ו, ויתירה מזו - יש להתעודד בציפייה לגאולה ובלמוד צורת בית המקדש.

על החשיבות הגדולה בלימוד צורת הבית, נאמר כך במדרש:

מדרש תנחומא⁷ צו, יד: אָמַר יְחֻזְקָא לְפָנֵי הַקֶּבֶ"ה: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם! עַד עַכְשָׁו אָנוּ נְתוּנִים בְּגוֹלָהּ בְּאֶרֶץ שׁוֹנְאֵינוּ, וְאַתָּה אֹמֵר לִי לֵילֵךְ וְלִהְיוֹדֵיעַ לְיִשְׂרָאֵל צוֹרֵת הַבַּיִת?...!

אָמַר לִי הַקֶּבֶ"ה לִיחְזַקְאֵל: וּבְשָׁבִיל שְׁכֵנֵי נְתוּנִים בְּגוֹלָהּ יֵהָא בְּנֵין בֵּיתֵי בְטָלִים? גְּדוֹל קְרִייתָהּ בְּתוֹרָה כְּבִנְיָנָה! לָךְ אָמַר לְהַם יִתְעַסְקוּ לְקִרְוֵת צוֹרֵת הַבַּיִת בְּתוֹרָה, וּבְשִׁכְרֵי קְרִייתָהּ שְׂיִתְעַסְקוּ לְקִרְוֵת בָּהּ, אֲנִי מַעֲלָה עֲלֵיהֶם כְּאֵלוֹ הֵם עוֹסְקִים בְּבִנְיַן הַבַּיִת.

רואים מכך החשיבות העצומה בלימוד צורת הבית, גם בזמן הגלות, מכיון שהקב"ה מחשיב זאת כעיסוק בבנייה עצמה!⁸

מקור 3 - ע"י הלימוד - "כאילו הם עוסקים בבניין הבית" ממש

לכאורה, איך ניתן לומר שלימוד דבר - נחשב כבנייתו ממש?⁹ והביאור בזה: כשתורת אמת משווה שני דברים זה לזה, הרי זה מפני שבאמת הם דבר אחד ממש! אלא, שמכיון שהתוצאות נראות בגשמיות רק לאחר זמן, לכן נקרא רק בשם "כאילו"¹⁰.

ובנדודי, ההשוואה בין לימוד צורת הבית לבניינו אינה רק במובן של זכר ושייכות רוחנית למקדש, אלא לימוד צורת הבית (בזמן שאין אפשרות לבנותו בפועל) נחשב כחלק ממש ממצוות בנייתו, והקב"ה "מעלה זאת עליהם" כבנייה ממש!

מציינו זאת גם בעניין הקרבנות, שעיסוק בלימוד דיניהם נחשב כהקרת קרבנות ממש¹¹, וכפי שרבינו בחיי מגדיר זאת:

בחי"י¹² ויקהל לה, ט: "כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת חֻטָּאת - כְּאֵלוֹ הַקְּרִיב חֻטָּאת": הָא לְמַדְתָּ מִזֶּה עַל הַסְּפוּר בְּפִיו בְּלִבְךָ, שֶׁכָּרוּ אֶתוֹ וּפְעָלָתוֹ לְפָנָיו כְּאֵלוֹ עֹשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה וְהַקְּרִיב קֶרֶבֶן עַל הַמִּזְבֵּחַ.

⁵ מועד קטן כה, א: "כל הבוכה ומתאבל על אדם כשר - מוחליו לו על כל עונותיו!" וכן ברמב"ם הל' אבל יב, ב: ש"שכרו [על דמעות אלה] שמור אצל הקב"ה!"

⁶ גמרא תענית ל, ב: "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה". ובשו"ע ישנם הרי כל הדינים על האבל המתחיל ב"ז תמוז, והולך ומחמיר עד ט' באב.

⁷ **ביוגרפיה:** מדרש תנחומא הוא מדרש על התורה שנקרא ע"ש האמורא רבי תנחומא בר אבא. מובאים בו בעיקר דברי אמוראים, וגם דברי תנאים וגאונים.

⁸ **לקהל מתקדם:** כשם שכשעוסקים בלימוד בית המקדש בזמן חורבנו, הקב"ה מחשיב זאת כבנייה - כך ניתן לומר גם בפטירת צדיק: כשהולכים בדרכיו אחרי פטירתו, מוכיחים ש"הוא בחיים" וחיוויו האמתיים הם חיי רוחו הקיימים לעד.

ועפ"ז ישנו קשר נוסף בין חורבן בית המקדש לפטירת אהרן: בית המקדש נחרב בגלל שנת חנינם; משנתו של אהרן הייתה הרי להיות "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"; כשעוסקים באהבת ישראל וממשיכים בדרכו של אהרן (שבדורנו) דווקא בתקופה זו - מוכיחים ש"הוא בחיים" ממש! וד"ל.

⁹ **לקהל מתקדם** (ובהמשך להערה הקודמת): מילא על פטירת צדיק, ניתן לומר שחיי רוחו הם חיוויו האמתיים, ולכן הם ממשיכים דרך תלמידיו; אבל על בניית בית המקדש, הרי צריכים מקדש גשמי להקריב קרבנות וכו' - וזה אינו בדיבור!

¹⁰ במילים אחרות: זהו רק שאלה של זמן עד שפעולת הדבר תראה בגשמיות, ולכן, בדת תחתון, קוראים זאת "כאילו". אבל באמת, הדבר כבר נפעל ממש!

¹¹ עד כדי כך שחלים על אמירת הקרבנות (בזמן התפילה לדוגמא) חלק מדיני הקרבת הקרבנות. לדוגמא: איסור אמירת פרשת התמיד בלילה, לפי שלא היה נקרב בלילה...; וכן בסדר אמירת הקרבנות, שנאמרים באותו סדר בו היו נקרבים; וכן בצורך אמירת פרשת התמיד מעומד, מכיון שהיה נקרב מעומד.

הערות למגיד השיעור: השיחה דידן עשירה במיוחד, עם הרבה מראיימוקומות מגוונים, וכמובן שאי אפשר לקצר כולה בדף אחד... השתדלנו לבנות סביב הרעיון המרכזי של השיחה. לקהל מתקדם, יש להסביר בע"פ שאר הנקודות שבשיחה. ותן לחכם ויחכם עוד.

- להעיר ששיחה זו מיוסדת על התוועדות דמוצאי ש"פ מטו"מ תשל"ט, וב"ה יש ע"ז הקלטה (נמצא במדור 'הוספות' של האתר).

- מכיון ששיחה זו דנה על חשיבות לימוד הל' בית הבחירה, הוכן נספח קצר בנושא "מעלות המקדש", וכדאי ללמדו עם הקהל בסוף השיעור. (תמצאו באתר, קובץ "Les marches du Temple").

הקדמה:

בימים אלה, נמצאים אנו בתקופה הנקראת "בין המצרים". בתקופה זו, האבל על חורבן בית המקדש הולך וגדל בהדרגה, עד תשעה באב, עם הרבה איסורים וחומרות - כדי להזכירנו חומר החורבן.

ראינו משך כל השנים, איך הרבי 'מנהל קמפיין' כדי להראות 'צד אחר' בימים אלה: במקום להתמקד רק על חומר החורבן, מדברים גם על בניין בית המקדש, ומעודדים לימוד הלכות בית הבחירה כו'.

נשאלת השאלה: לכאורה הרי "לכל עת וזמן!" על סמך מה מדברים בעיקר על בניין המקדש, בזמן שהיה עלינו להתמקד על חורבנו?

אכן, היום נלמד איך כל זה נעוץ במדרשים ברורים, ואיך שזה קשור באופן נפלא לפרשתנו... על הדרך, נלמד גם גדר מפתיע במצוות בניין בית המקדש, השייכת גם בזמן הגלות! אבל, נתחיל כעת מפרשתנו...

מקור 1 - הקשר בין פרשת מסעי לבין המצרים

פרשת מסעי, היא פרשה בה ניכר באופן בולט שייכות הפרשה לזמן בשנה בו קוראים אותה (סביב חודש מנחם-אב)¹. דווקא בפרשתנו, מסופר על תאריך פטירת אהרן - בר"ח מנחם-אב:

מסעי לג, לח: וַיַּעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֶל הַר הַהָרִי עַל פִּי ה', וַיָּמָת שָׁם... בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי² (מְנַחֵם-אָב), בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ.

הקשר בין פטירת אהרן לחודש מנחם-אב, אינו רק קשר בזמן (שבשניהם מדובר על אותו תאריך), אלא גם בתוכן התקופה - ישנו קשר בין פטירת אהרן לחורבן המקדש, כמובא בגמרא:

גמרא ראש השנה יח, ב: שְׁקוּלָה³ מִיתָתָן שֶׁל צְדִיקִים כְּשֶׁרְפָת בֵּית אֱלֹקֵינוּ⁴.

מקור 2 - הקשר המהותי בין פטירת צדיק לחורבן הבית

בעצם, הקשר התוכני בין פטירת צדיק לחורבן בית המקדש הוא יותר עמוק - שבשניהם דורשים מהאדם דבר והיפוכו:

בפטירת צדיק: מצד אחד - צריכים לבכות ולהתאבל⁵, ומצד שני - זהו הזמן ללמוד מהנהגות הצדיק, כדי להמשיך בדרכיו. ודווקא עי"ז, ניתן לומר ש"מה זרעו בחיים - אף הוא בחיים".

¹ בהתאם לכלל הידוע של השל"ה, שהפרשה תמיד קשורה לתאריך של השנה בה נקראת. ובפירושו על פרשתנו, מבאר גם בכמה פרטים הקשר המיוחד בין פרשיות "מטות מסעי ודברים" לבין המצרים - "כי הוא דבר בעתו".

² **לקהל מתחיל:** החודש הראשון של השנה, הוא חודש ניסן ("ראש חדשים") בו יצאנו ממצרים. משא"כ ראש השנה שהוא בחודש תשרי, בזמן בריאת העולם.

³ הרבי מציין גם לאיכה רבה, המוכיח שמיתת צדיקים יותר חמורה לפני הקב"ה מחורבן בית המקדש ומכלל הקללות שבתורה. ולכאורה, בשיחה אינו נכנס לכך.

⁴ הגמרא שם מוכיחה זאת, מכך שהנביא זכריה מדבר באותו פסוק על "צום החמישי" (ט' אב) ועל "צום השביעי" (צום גדליה), משמע ששקולים בחומרון.

[נשאלת השאלה: האומנם, על כל אחד ואחת מאיתנו ישנה מצווה וצורך להתעסק תמיד בבניין הבית, גם בזמן הגלות?!] אכן, הרמב"ם כותב זאת ברורות בתחילת הל' בית הבחירה:

רמב"ם הל' בית הבחירה א, א: מצות עשה לעשות בית לה', מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר 'ועשו לי מקדש'... והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, אנשים ונשים, כמקדש המדבר¹³.

מצווה עשה זו היא מצווה תמידית, וכדברי האור החיים הק':

אור החיים הקדוש¹⁴ תרומה כה, ה: ועשו לי מקדש וגו'. היא מצות עשה כוללת כל הזמנים... אפלו בגלות¹⁵.

ולכן, כשאין ישראל יכולים לבנות בית המקדש בפועל ממש, מפני סיבות שאינן תלויות בהם - מ"מ חל עליהם החיוב ללמוד צורת הבית, ובעסק זה יש מגדר מצוות¹⁶ בניין בית המקדש!¹⁷

מקור 5 - התועלת בלימוד מסכת מידות, על הבית השני

עפ"ז, ניתן לבאר דברי הרמב"ם בהקדמתו למסכת מידות¹⁸:

הקדמת הרמב"ם למשנה: [מסקת מדות -] אין בה ענין אחר, אלא ספור מדת המקדש (של בית שני) וצורתו ובנינו וכל ענינו. והתועלת שיש בענין ההוא, כי לשיפנה במהרה בימינו, יש לשמור ולעשות התבנית ההוא והתבניות והצורות והערך, מפני שהוא ברוח הקדש כמו שאמר "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"¹⁹.

והנה, התוספות יום טוב מתעכב על דברים אלה, ומפרש כך:

תוספות יום טוב, הקדמה למסכת מידות: ואף על פי שהבנין של עתיד יש בו שנויים, ש[בית שני] נבנה מעין דברים המפורשים ביחזקאל אבל לא ככל הכתוב בספר שם, [ורק בבנין העתיד יגלה הקב"ה עינינו, להבין הסתום בדברי

¹² **ביוגרפיה:** רבי בחיי בן אשר נולד בספרד בשנת 5015 (1255). היה תלמידו של הרשב"א. בפירושו על התורה יש שילוב מיוחד של פשוט ורמז ודרש וסוד.

¹³ ומזה מוכיח הרבי בהערה 36 בשיחה, שהגם שבניין המקדש היא חובתו של הציבור, בכל זאת ישנו חיוב על כל איש ואשה להשתתף ולהתעסק בכך.

¹⁴ **ביוגרפיה:** רבי חיים בן עטר, נולד בעיר סאלי שבמרקו בשנת 5456 (1696). אחר כך עלה ארצה. ומפורסמים הסיפורים על הקשר הנשמתי בינו לבעש"ט.

¹⁵ אלא, שכפי שמבאר שם, מצינו שמשעה שנבנה המקדש, אסר ה' לבנות מזבח במקומות אחרים. ולכן איננו יכולים אכן לבנות המקדש בגשמיים בגלות... אבל המצווה קיימת תמיד. החידוש כאן הוא, שבעצם, גם בגלות ניתן לבנות משהו.

¹⁶ בהערה 39 בשיחה מציין לשר"ע אדה"ז הל' תלמוד תורה א, ד: "וכן אמרו חכמי האמת שכל נפש מישראל צריכה לבא בגלגולים רבים עד שתקיים כל התרי"ג מצות במעשה דבור ומחשבה, ודיבור ומחשבה הוא לימוד הלכותיהן". עיי"ש.

¹⁷ **לקהל למדני:** יש להסביר בע"פ הנקודות דלהלן (אותיות ד' וה' שבשיחה): (א) הרמב"ם רומז לביאורו, בפסוק בו הוא פותח ספר "עבודה" ואת הלכות בית הבחירה - "שאלו שלום ירושלים ישליו אוהבין" (במקום הפסוק "ציון היא, דורש אין לה"): לרמז שהשאלה בשלום ירושלים (כלומר: לימוד הלכות בית הבחירה) היא חיוב המהווה חלק ממצוות בניין בית המקדש ממש.

(ב) מושג דומה לחשיבות האמירה, מצינו בהלכה ביחס לדיני תשובה וגרות: בזמן שית המקדש היה צורך בקרבן כדי להשלים הליכים אלו, ואילו בזמן הזה, התשובה היא תשובה שלמה, והגרות היא גרות מלאה - גם ללא קרבן. (ומוכח מזה שתוצאות נפעלות לא רק ע"י מעשה, אלא גם בדרכים אחרות. ויש לעיין).

¹⁸ **לקהל מתחיל:** חשוב לציין כמה פרטים היסטוריים: (א) החילוק בין המשכן שנבנה במדבר ובארץ ישראל (בנוב, שילה כו'), לבין בית המקדש שבירושלים. (ב) לקראת בניית המקדש הראשון - הקב"ה לימד פרטים נוספים לדוד ושלמה. (ג) אחרי חורבן המקדש הראשון, הקב"ה ניבא ליחזקאל על המקדש דלעתיד, והורה לו להגיד זאת לישראל. חלק גדול מנבואתו לא הובנה כלל עד עתה, ובכל זאת, כשבנו הבית השני, השתדלו להוסיף הפרטים שהבינו מנבואתו. (ד) מסכת מידות במשנה מספרת על תוכניות ובניין המקדש השני בלבד.

(ה) הבית השלישי, מהרה ייבנה אכ"י, ייבנה על בסיס דברי הקב"ה על המשכן והמקדש הראשון, בהוספת כל הפרטים שנבואת יחזקאל - שיובנו אז במילואם.

¹⁹ דברי הימים א כח, יט: שמה ישנה רשימה שלמה של כל ההוראות שנתן דוד (בשם הקב"ה) לשלמה בנו לבניית המקדש הראשון. ועיין בהערה הקודמת.

יחזקאל]... מכל מקום צריך לספור בנני השני שכן רב ועקרי הבנין מיסדים בתבנית ה' אשר השכיל לדוד.

אלא שעדיין לא ברור מהי התועלת בלימוד הבית השני, בעוד שידועים אנו שהבית השלישי יהיו שונה משמעותית ממנו?¹⁸

אלא שע"פ הנ"ל מובן: המטרה היא כדי לקיים בזמן הזה מצוות לימוד תורת הבית, כחלק ממצוות בניין המקדש - לעשות כל התלוי בנו, ככל הניתן לפי המידע הקיים (עד בניית הבית השני), כדי שהכל יהיה מוכן. ואז - הקב"ה ישלים הפרטים הנוספים.²⁰

מקור 6 - תיווך בין שני שיטות בבניית המקדש השלישי

על יסוד חלוקה זו (בין עבודת האדם בבניית המקדש, לבין מה שמתוסף ע"י הקב"ה), ניתן לתווך בין שתי הדעות בעניין אופן בניית המקדש השלישי - אם יהיה בידי שמים או בידי אדם:

רש"י על גמרא סוכה מא, א (וכן בזוהר ומדרשים רבים²¹): מקדש העתיד, שאנו מצפין, בנוי ומשקלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר: "מקדש אדני" פוננו ידיר" (בשלח טו, יז).

רמב"ם הל' מלכים יא, א: המלך המשיח עתיד לעמד ולהחזיר מלכות דוד לישנה... ובונה המקדש, ומקבץ נדתי ישראל.

אחד האופנים²² בתיווך שיטות אלה: החלקים שניתן להבין בבירור את אופן בנייתם מתוך מסכת מדות - ייבנו בידי אדם: ואילו החלקים שבהם יחולו שינויים - ייבנו בידי שמים.²³

ועל פי זה מובן, שכנ"ל, זה שחלק מן המקדש ייבנה בידי שמים אינו מראה על חסרון מסוים בבניית בני אדם - אדרבה, עליהם לעשות ככל שהם יכולים, ואז, הקב"ה מוסיף ומשלים השאר.

ולפי זה יובן דיוק הלשון "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבניין הבית": כשם שבניין הבית בפועל יבוא לידי שלמות רק לאחר שחלקיו הנוספים יבואו משמים - כך העיסוק בצורת הבית בהווה בא לידי שלמות רק על-ידי פעולתו של הקב"ה²⁴.

מקור 7 - הוראה מעשית: לעסוק דווקא כעת בתורת הבית

ומזה נלמדת הוראה מיוחדת לכל אחד, ובלשון הרבי בשיחה:

לקוטי שיחות: ראשית, רואים כאן עד כמה ראוי ומתאים לעסוק בתורת הבית צורתו ומוצאו וגו', ובפרט בימי בין המצרים, מאחר שעל ידי זה מקיימים בזמן הגלות את מצות בנין בית המקדש, וממילא זה גופא מחליש את ענין החרבן (ואת הגלות בכלל), ומחליש את ימי בין המצרים כו'.

וזוה גופא פועל שמתוך כפאולו אתם בונים אותו" נבוא לבנין בית המקדש כפשוטו בגשמיית על-ידי משיח צדקנו, ויתגלה בו מיד בית המקדש שלמעלה, ובמהרה בימינו ממש²⁵.

²⁰ **לקהל מתקדם:** ומה שבפועל הקב"ה יגלה לנו דברים נסתרים שביחזקאל, (וגם משה ואהרן יגלו לנו עוד פרטים), אין זה גורע מעבודתנו ולימודנו כעת, אלא זה יהיה בתור השלמה, עילוי נוסף בבנייה (וכנ"ל במצוות גירות ותשובה).

²¹ עיין מקורות רבים בהערה 64 בשיחה. נקודה זו חשובה להערה 23 לקמן.

²² עיין בהערה 67 בשיחה. נושא זה נידון רבות בתורת רבינו. לדוגמה, בשיחות אחרות מתווך שהמקדש ירד אכן משמים, ובני ישראל ייבנו הדלתות (ויגמרוהו).

²³ **לקהל מתקדם:** וזהו הטעם לכך שהרמב"ם הזכיר רק הפרט של הבניין בידי אדם, מכיון שספרו הוא "ספר הלכות" הנוגע למעשה בפועל. משא"כ המדרש וזוהר [ואולי גם פירוש רש"י?] עוסקים בתכלית השלימות שבמקדש, וזה יופעל רק ע"י העילוי והחידוש והנצחיות שתבוא ע"י בנייתו של הקב"ה.

²⁴ במילים אחרות: בכל בנייה של מקדש, הן בבנייה מעשית והן בבנייה לימודית, דרושים שני שלבים: מעשה האדם והשלמת הקב"ה. בבנייה מעשית: שלבים כמוסבר בפנים. בבנייה לימודית: האדם לומד, והקב"ה "מעלה זאת" כבנייה!

²⁵ **לקיום ההוראה המעשית מיד בשיעור:** הוכן נספח עם נושא קצר המשלב פסוק מיחזקאל, משנה ממסכת מידות, והלכה מהל' בית הבחירה, עם ביאור רבינו. נמצא באתר בשם "Les marches du Temple". ותן לחכם ויחכם עוד.